

Η ΑΡΕΤΗ ΤΗΣ ΟΡΘΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Δημήτρης Κ. Μπάκας

Η γνώση συνιστά αξία! Είναι θησαυρός ανθρώπινος και εφόδιο ζωής. Πλούτος πνευματικός, αλλά και δύναμη για απόκτηση υλικού πλούτου! Όλοι μας συμφωνούμε σε αυτό και ίσως όλοι μας την επιδιώκουμε. Συνήθως, όμως, δεν γνωρίζουμε την ουσία της ανθρώπινης γνώσης, ούτε ότι υπάρχει μια ροπή της γνώσης προς το λάθος και την ψευδαίσθηση. Μάλιστα δεν ενδιαφερόμαστε να μάθουμε το τι σημαίνει **γνωρίζω**. **Η γνώση της γνώσης είναι απόλυτη ανάγκη.**

Η γνώση δεν είναι ένα **έτοιμο εργαλείο** που μπορούμε να το χρησιμοποιούμε, χωρίς να ξέρουμε πώς και από τι είναι φτιαγμένο. Το να κατανοήσουμε το **είναι** και τη **σημασία** της γνώσης είναι θέμα **παιδείας και αγωγής**. **Απαιτείται καλλιέργεια πνεύματος για απόκτηση διαύγειας σκέψης.**

Ο **γνωστικός χώρος** της ανθρώπινης προσωπικότητας είναι εκείνος που διψά να γεμίσει από την **αλήθεια**. Είναι το μέρος της ψυχής του ανθρώπου που προκαλεί την **όρεξη για μάθηση**. Είναι η ιδιότητα που διακρίνει ουσιαστικά τον άνθρωπο ως κατηγορία έμβιου όντος. Λέμε ουσιαστικά γιατί και τα άλλα έμβια όντα έχουν ένα έμφυτο βαθμό γνωστικής ικανότητας. Φαίνεται, όμως, ότι λειτουργεί μηχανιστικά. Δεν υπάρχει η έννοια του **«γιατί»**. Η λογική επεξεργασία των παραστάσεων και των εμπειριών. Στον άνθρωπο έχουμε το περίφημο **δώρο του Λόγου**. Είναι εκείνο το στοιχείο που η ανάπτυξη του επιτρέπει να αποκτήσει μια **κριτική δύναμη**, που μπορεί εξελιχθεί σε **αρετή**.

Την πρώτη φάση μιας «μηχανικής» αντανάκλασης του εγκεφάλου στα ερεθίσματα που λαμβάνει από το περιβάλλον μέσω των αισθητηρίων οργάνων έχουν όλα τα έμβια όντα. Η περαιτέρω, όμως «λογική επεξεργασία» είναι προνόμιο του ανθρώπου. Είναι η περιοχή της **συνείδησης, της σκέψης, του Λόγου**. Είναι η ικανότητα που καθιστά τον άνθρωπο **έλλογο ον** (*homo sapiens*). **Είναι το όριο της μεγάλης μετάλλαξης**. Της απόκτησης πνευματικής υπόστασης με νοημοσύνη (λογική, IQ), με συναισθηματική νοημοσύνη, με πνευματική και κοινωνική νοημοσύνη κλπ. Με αυτή την ικανότητα του *cogito* ο άνθρωπος **σκέπτεται, αμφιβάλλει, απορρίπτει, εγκρίνει, βούλεται** κλπ.

Φυσικά, ο λόγος είναι ικανότητα όλων των ανθρώπων, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν την ίδια (σε ποιότητα) ικανότητα! Ίσως να έχουμε όλοι τις προϋποθέσεις να αναπτύξουμε την κριτική ικανότητα, αλλά την αναπτύσσουμε ανάλογα με τις ιδιομορφίες μας τις κληρονομικές, τις κοινωνικές, τις εμπειρίες, αλλά προπαντός **με την προσπάθεια που καταβάλλουμε**. Και βεβαίως υπάρχουν πάμπολλες ποικιλίες νοημοσύνης, περίπου **όσοι και οι άνθρωποι που υπήρξαν ή και θα υπάρξουν ακόμη και φυσικά και όσων ήδη υπάρχουν**.

Με τα επιστημονικά δεδομένα, προφανώς δεν έχει να κάνει η ποιότητα της νοημοσύνης ούτε με το χρώμα του δέρματος, ούτε με το σωματικό μέγεθος, ούτε ακόμη με τη γλώσσα. **Αλλά σχετίζεται με τις βιολογικές συνθέσεις του είναι του καθενός μας**. Στη συνέχεια, όμως, χωρίς αυτό βέβαια να είναι απόλυτος κανόνας, μεταβάλλονται ανάλογα των συνθηκών του περιβάλλοντος και των προϋποθέσεων, καλών ή κακών, που εξασφαλίζονται. Μόνον αναλογικά ισχύει ότι οι καλύτερες συνθήκες περιβάλλοντος (οικογενειακού, κοινωνικού, κλπ.), δημιουργούν περισσότερες πιθανότητες για καλύτερη εξέλιξη. Έχουν, όμως, παρατηρηθεί και περιπτώσεις, ουκ ολίγες, εκφυλισμού από γενεά σε γενεά, παρά τις καλές προϋποθέσεις. Αυτό το συμπέρασμα εξάγεται και από τις παρατηρήσεις στη Φύση, όπου θα υπήρχαν μόνο λιοντάρια και όχι και αλεπούδες και ζαρκάδια!!

Ως πρώτο πολύ γενικό συμπέρασμα προκύπτει **ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν δυνατότητα να αναπτύξουν ένα βαθμό κριτικής ικανότητας**. Ήτοι μπορούν να συλλέγουν πληροφορίες με τα αισθητήρια όργανά τους, να τα εναποθηκεύουν στη μνήμη του εγκεφάλου τους, να τις επεξεργάζονται με τον λόγο τους, να βγάζουν κάποια συμπεράσματα. Να θεωρούν ότι τα συμπεράσματα είναι ασφαλή. **Να τα πιστεύουν, να αναπτύσσουν τη βουλευτική δύναμη και να ενεργούν και να πράττουν ανάλογα**.

Φαίνεται ότι υπάρχει μια «λογική» σειρά ενεργειών. Στην ουσία, όμως, λαμβάνει χώρα μια πολύπλοκη διαδικασία, με τη συμμετοχή, άλλοτε συνειδητή και άλλοτε μη συνειδητή, κατά την οποία **ολόκληρο το είναι του ανθρώπου συμπράττει, συλλειτουργεί και συν-δημιουργεί ένα καινούργιο πνευματικό αποτέλεσμα**. Κατά κανόνα, τελικά, το χρωματίζουμε ως νοητικό ή συναισθηματικό ή ηθικό, θρησκευτικό κλπ., ανάλογα με το ποιος χώρος συνεισφέρει περισσότερη απόχρωση. Στην πραγματικότητα, όμως, **όλο το πνευματικό γίνεσθαι του ανθρώπου έχει επενεργήσει με τη δική του, συνειδητή ή όχι παρέμβαση**.

Αν στο σημείο αυτό θέλαμε να εισχωρήσουμε λίγο πιο βαθιά σε κάποιες λεπτομέρειες της όλης διαδικασίας θα βλέπαμε ότι το όλον συντίθεται με μικρότερες, **όχι ασήμαντες**, όμως, λεπτομέρειες,

αλλά και πάλι το όλον αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου τμήματος κοκ. Κοντολογίς, **κάθε φορά οτιδήποτε εξετάζουμε είναι μέρος ενός μεγαλύτερου θέματος και εκείνο που θεωρούμε συνίσταται από άλλα μικρότερα μεγέθη περίπου εξίσου σημαντικά για την τελική κρίση μας.**

Στο φυσικό περιβάλλον η **ανάγκη** συνιστά την βασική δύναμη σύνθεσης των πραγμάτων. Στην ανθρώπινη κρίση μας για μια λογική απόφαση, προστίθεται στην ανάγκη, ως πρόσθετο αλλά και βασικό στοιχείο, η **ελευθερία** του ατόμου. **Αυτό σημαίνει ότι τις πιο πολλές φορές εμείς καθοδηγούμε το νου μας προς την επιθυμητή λύση και βάζουμε απόλυτο «κριτή» τον λόγο.**

Είναι πλέον αποδεχτό ότι καμία διατύπωση, όσο ακριβής και αν είναι, δεν είναι δυνατόν να συμπεριλάβει **το όλον**, γιατί, κάτι απομένει απέξω, που μπορεί να είναι και πολύ σημαντικό. Αλλά και αυτό, που εμείς θεωρούμε λογικά «ενιαίο» σύνολο αποτελείται από επιμέρους στοιχεία που είναι δυνατόν να μη είναι αρμονικά υποσύνολά του. **Αρα ουσιαστικά τα λογικά βήματά μας είναι, σχεδόν, πάντα προσεγγιστικά.**

Φυσικά όσο πιο απλό θέμα αντιμετωπίζουμε τόσο πιο σωστή προσέγγιση κάνουμε που τελικά μας δημιουργεί την **εικόνα της βεβαιότητας**. Τα θέματα, όμως, στο περιβάλλον μας δεν είναι απλά. Είναι σύνθετα και μάλιστα γίνονται συνεχώς πιο σύνθετα με προστιθέμενες νέες γνώσεις και πληροφορίες. Ακριβώς γι' αυτό προστίθεται η ανάγκη νέας **διαρκούς προσαύξησης της κριτικής ικανότητας! Έτσι προχωράει η γνωστική ικανότητα στο άπειρο.**

Από την άλλη μεριά η ανθρώπινη ψυχή αντιλαμβάνεται **ολοκληρωμένες ενότητες**. Δεν μπορεί να είναι μετέωρη και με ερωτηματικά. Επιζητεί «πακέτα εύληπτα» για να ικανοποιηθεί. **Θέλει οριστικές λύσεις**. Απαιτεί απτά αποτελέσματα, τα οποία μάλιστα να είναι και στα μέτρα της και τις πιο πολλές φορές και σύμφωνα με τις **επιθυμίες της!** Συνήθως δε διαθέτει την υπομονή για μια πιο ζεμακρη ανάπτυξη που να έχει μια σχετικά πιο ολοκληρωμένη εικόνα. Από εδώ προέρχεται η ανάγκη για διατύπωση «ρητών», «γνωμικών», αποφθεγμάτων, αλλά και η χρήση συμβόλων, μύθων, παραδειγμάτων, επικεφαλίδων, συνθημάτων και τόσων άλλων τεχνασμάτων για να μεταφέρονται απόψεις συμπυκνωμένες και σύντομο χρόνο και τρόπο. Συνιστά **βασική ανάγκη η συμπύκνωση των νοημάτων για να «μπαίνουν» πιο εύκολα στη ψυχή μας.**

Αλλοίμονο, όμως, εάν χωρίς προσεκτικό βασανισμό των πιθανών παραγόντων στηριζόμαστε σε πρόχειρες και εύκολες πρώτες απόψεις ήτοι δοξασίες! Το λάθος καιροφυλαχτεί!

Από εδώ προκύπτει η μεγάλη ανάγκη να είμαστε σε θέση να προβαίνουμε στη **συμπύκνωση**, χωρίς να αλλοιωθεί το ουσιαστικό νόημα. **Ήτοι η αρετή της απλότητας!**

(Συνέχεια στο επόμενο)

Δημήτρης Κ. Μπάκας
10 Φεβ. 2022